

David HARVEY (2020):

THE ANTI-CAPITALIST CHRONICLES

(London: Pluto Press, 2020, 240 str.)

The Anti-Capitalist Chronicles recentna je knjiga Davida Harveyja. Inspirisana je *podcast* izlaganjima pomoću kojih je autor nastojao proširiti svoje ideje iza “odvojenih i zatvorenih” akademskih učionica. Ona je zbog toga simbolični prikaz čitavog njegovog plodonosnog akademskog i društvenog angažmana, jer predstavlja njegovo nastojanje da društvena teorija dobije što jači odzvuk u društvu. Kao jedan od najreprezentativnijih zastupnika Marxovih ideja, uspio je dati vlastiti pečat marksističkoj teoriji, nadopunjujući je prevashodno njegovim ogromnim znanjem iz oblasti geografije. Izbjegavajući “slijepo slijedenje” Marxa, Harvey je uspio zadržavati originalni Marxov vrijednosni i idejni okvir, koji se u pokušajima nekih revizija i reinterpretacija gubio. Upravo je knjiga *The Anti-Capitalist Chronicles* ona koja je, uprkos svom skorašnjem izdanju, najbolja polaznica u autorovo istraživanje zbog svog jednostavnog stila, sveobuhvatnosti ideja i apliciranja najvažnijih njegovih analitičkih i konceptualnih okvira, jednostavno iznesenih kako bi se istinsko značenje moglo nedvosmisleno uvidjeti.

Knjiga je strukturirana od predgovora te uvodnih riječi urednika i autora; devetnaest poglavlja koja se mogu čitati odvojeno, ali zajedno daju jednu opću sliku i kritiku kapitalističkog poretka uopće; i smjernica za dalje čitanje s osnovnim pitanjima o kojima se nakon pročitano teksta treba razmišljati. U nekim poglavljima fokus je više stavljen na povijesni kontekst i savremene tendencije kapitalističkog sistema i reprodukcije kapitala uopće, dok su druga posvećena određenim analitičkim okvirima i strukturalnim obilježjima kapitalizma. Ipak, uprkos toj određenoj “rascjepkanosti”, zbog koje se djelo ne može podijeliti u određene tematske cjeline, ono nije bez općenite strukture koja ga povezuje. Nit koja ga spaja

tiče se onoga što je autor u prvom poglavlju naglasio: problem društvenih podrhtaja povezan je s kapitalističkom strukturom i reprodukcijom kapitala uopće, a ne samo s neoliberalnim modelom njegove akumulacije, kako neki žele predstaviti (Harvey, 2020, 5). Neoliberalizam i kapitalizam nisu mrtvi, oni su samo izgubili na svojoj legitimnosti i ulaze u agresivniji stadij djelovanja. Prema tome, svako odvojeno poglavlje zapravo je u biti samo akcentiranje na određeni fenomen u okviru cjelokupne mase društvenih i ekonomskih procesa, ujedno sadržavajući prikaz međuprožimanja različitih društvenih procesa s ilustrativnim primjerima konkretnih praksi. Knjiga nalikuje skupu Harveyjevih predavanja i prožeta je takvim tonom. Ona je nastojanje da se marksistička teorija učini što više razumljivom.

U poglavlju koje je u vrijeme izdavanja knjige bilo najinteresantnije, onome koje analizira dešavanja vezanim za COVID-19 (*Anti-Capitalist Politics in the Time of COVID-19*), autor ukazuje na ispresijecanje prirodnog i društvenog svijeta. Autor tumači kako prirodne katastrofe imaju svoju društvenu dimenziju, potencirajući da ljudska intervencija u životinjski svijet može dovesti do mutacija, a da prakse izgradnje urbanih centara i gusto naseljena područja pogoduju širenjima zaraze: pojava i brza transmisija virusa imala je svoje društvene uzročnike uprkos prirodnom odvijanju događaja (Harvey, 2020, 181). Pandemija nije pogodila svijet nespreman za suočavanje s njom, već je svijet sam sebe onespobio na izazove sličnog karaktera neoliberalnim reformama i fokusom na profitnu dimenziju zdravstva te farmaceutske prakse usmjerene na sanaciju, a ne na prevenciju. Nošenje s virusom COVID-19 prožeto je klasnim dimenzijama svijeta koje favoriziraju zaštitu bogatijih slojeva, sposobnih da se izoliraju od ostatka i ne dođu u dodir s virusom. Ovo poglavlje je jedan od primjera kojima su immanentna obilježja kapitalizma inkorporirana u eksplikaciju određenog aktualnog društvenog fenomena. Poruka djela je da se analizi kapitalističkog svijeta mora pristupiti cjelovito. Tako se u čitavom izlaganju potenciraju neoliberalne prakse privatizacije i deregulacije; položaj i organizacija

rada; složena kamata i problem profitabilne realizacije kapitala; te geopolitička rivalstva i tendencije koje iz toga proizlaze.

Može se reći da knjiga nadopunjuje Harveyjevo djelo *A Brief History of Neoliberalism*, ali ga i nadmašuje s obzirom na savremeni kontekst u kojem ideje dobivaju novi smisao. Iako je pisana jednostavnim stilom, jer je prevashodno namijenjena širokoj publici – dakle, popularnog je karaktera u smislu da je nastojano društvenu teoriju približiti ljudima, ne skrivajući se iza pojmovno-stilskih “fasada” – uveliko može poslužiti društvenim aktivistima te akademskim i prosvjetnim radnicima s obzirom na interdisciplinarni pristup, sumu analiza kapitalističkog poretka i primjene geografsko-historijskog materijalizma i najvažnijih njegovih konceptualnih okvira. Ona je ujedno primjer za trend koji bi se trebao intenzivirati, tj. podsticaj za približavanje društvene teorije ljudima i ukazivanje prosječnom čovjeku na potrebu društvenih znanosti i njihove aplikativnosti; ona je primjer povezivanja ličnih iskustava i doživljaja sa društvenom strukturom i obratno (Zygmunt Bauman). Jednostavan stil omogućuje čitaocu jasno uočavanje veze između svijeta reprodukcije kapitala i njegovog svijeta života.

Uz pomenuto naglašavanje društvene dimenzije COVID-19 pandemije (*Anti-Capitalist Politics in the Time of COVID-19*), sljedeće topike dobile su svoju posebnu pažnju: kolektivni otpor usmjeren decidno na strukturu neoliberalnog kapitalizma, koji predstavlja značajan zaokret, i “deideologizaciju” širih slojeva (*Global Unrest*); “kineski kapitalizam” i njegove specifičnosti (*The Significance of China in the World Economy*); autoritarni zaokret i sve veće spona profašističkih političkih opcija krajnje desnice s neoliberalnim modusom djelovanja (*The Authoritarian Turn*); te klimatske promjene i ideološki karakter postojećih mjera nošenja s njima (*Carbon Dioxide Emissions and Climate Change*). Pažnju posebno izazivaju i mjesta na kojima autor objašnjava značenje socijalizma kao alternative, opisujući njegove karakteristike na način koji destruiira uvriježeno mišljenje o njemu kao autoritarnom i totalitarnom

društveno-ekonomskom ustroju (*Socialism and Freedom*). Fokus na neoliberalizam i globalni kapitalizam te popratni finansijski zaokret nalazi se u *A Brief History of Neoliberalism*, *Contradictions of Neoliberalism* i *The Financialization of Power*. Geopolitičke implikacije kapitalističkog rasta i odnos teritorijalne logike države i molekularnih procesa kapitala nalaze se u *The Geopolitics of Capitalism*. Problemi rada, nadopunjeni potrošačkim impulsom sistema, definirani su u poglavlju *Production and Realization*. Jednu od centralnih ideja marksističke teorije – problem alijenacije – Harvey objašnjava svojim razumljivim stilom u *Alienation* i *Alienation at Work: The Politics of a Plant Closure*, a fenomen i logika profita nalaze se u *Rate versus Mass of Surplus Value*. Bezlično potrošačko lice sistema, uz sjajne uvide iz geografskog miljea i proučavanja urbanih centara, nalaze se u odjeljku *The Erosion of Consumer Choices*. Naglašavanje stope rasta i obmanjujući karakter takvog pristupa prikazani su u *The Growth Syndrome*. Načini akumulacije kapitala i predatorski karakter takvih operacija objašnjeni su u *Primitive or Original Accumulation* i *Accumulation by Dispossession*. Rađanje alternativa unutar sistema i prilike u okolnostima COVID-19 krize navedeni su u *The Collective Response to a Collective Dilemma*.

The Anti-Capitalist Chronicles je knjiga koja društvenu teoriju približava ljudima. Njena najznačajnija vrijednost leži upravo u tome, suprotstavljajući se trendu apstraktnog istraživanja. Kao što je Marx rekao, teorija svoju snagu crpi iz masovnog pokreta koji sam prihvaća teorijske okvire onda kada u njima prepoznaje realizaciju svojih interesa. Harvey to dobro shvaća i nastoji teorijske postavke učiniti praktičnima, čineći ih prihvatljivim ljudima bez narušavanja njihove spoznajne vrijednosti.

Adnan HATIBOVIĆ, MA

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet u Sarajevu

Odsjek za sociologiju
adnan.hatibovic@ff.unsa.ba